

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-33-78>

УДК 311:338.1

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ В УКРАЇНІ: СТАТИСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ ПОКАЗНИКІВ СНР

SOCIAL AND ECONOMIC EFFICIENCY IN UKRAINE: STATISTICAL RESEARCH USING SNA INDICATORS

Потапова Марина Юріївна

кандидат економічних наук, доцент,
Національна академія статистики, обліку та аудиту
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9065-2752>

Potapova Maryna

National Academy of Statistics, Accounting and Audit

Досягнення кращого результату при менших витратах є метою кожного підприємства. Метою даної статті є дослідження економічної та соціальної ефективності на макрорівні. Економічна ефективність надає поштовх зростанню соціальної ефективності, що призводить до покращення рівня життя населення країни. При вивченні ефективності на макрорівні показники системи національних рахунків є незамінними. Протягом 2013–2016 рр. питома вага оплати праці найманих працівників зменшилася на 13,3 п. п., після чого відновила зростання. Зазначені роки виявилися роками кризових явищ в економіці України. При дослідженні соціальної ефективності в Україні за 2015–2017 рр. відмічається більший вплив інтенсивного фактора, тоді як 2013–2015 рр. і 2017–2019 рр. виявилися періодами більшого впливу екстенсивного фактору. Це, у свою чергу, може свідчити про погіршення рівня життя населення.

Ключові слова: ефективність, соціальна ефективність, економічна ефективність, ВВП, оплата праці, кінцеві споживчі витрати

Достижение лучшего результата при меньших затратах является целью каждого предприятия. Цель данной статьи – исследование экономической и социальной эффективности на макроуровне. Экономическая эффективность дает толчок росту социальной эффективности, что приводит к улучшению уровня жизни населения страны. При изучении эффективности на макроуровне показатели системы национальных счетов незаменимы. На протяжении 2013–2016 гг. удельный вес оплаты труда наемных работников уменьшился на 13,3 п. п., после чего восстановил свой рост. Указанные года оказались годами кризисных явлений в экономике Украины. При исследовании социальной эффективности в Украине за 2015–2017 гг. отмечается большее влияние интенсивного фактора, тогда как 2013–2015 и 2017–2019 гг. оказались периодами большего влияния экстенсивного фактора. Это, в свою очередь, может свидетельствовать об ухудшении уровня жизни населения.

Ключевые слова: эффективность, социальная эффективность, экономическая эффективность, ВВП, оплата труда, расходы на конечное потребление

In the economic context, efficiency is understood as a comparison of the results of economic activity with the resources expended to obtain them. The aim of this article is to study economic and social efficiency at the macro level. The method of absolute and relative values, the factor analysis, and also the analysis of structural shifts is used. Economic efficiency is the final characteristic of the functioning of the national economy, being an integral indicator of efficiency at different levels of the economic system. Economic efficiency gives impetus to the growth of social efficiency, which leads to improved living standards. When studying efficiency at the macro level, the indicators of the system of national accounts are indispensable. During 2013–2016, the share of wages of employees decreased by 13.3 percentage points, after which it resumed growth. These years were the years of crisis in Ukraine's economy. In the study of social efficiency for 2013–2015, the largest was the impact of the extensive factor – GDP, amounting to more than ¾ of the total change in final consumer spending. Analyzing 2015–2017, it should be noted the greater influence of the intensive factor – social efficiency. The situation changed to the opposite in 2017–2019, when the impact of the extensive factor was again greater than the intensive one. As a part of final consumer expenditures, the share of household expenditures is the most significant, which in 2013–2019 was more than ¾. The undisputed leaders of their spending on goals were food and non-alcoholic beverages; housing, water, electricity, gas and other fuels; trans-

port; clothing and footwear. Considering the coefficient of structural changes in the final consumption expenditures of households, it should be noted that the most intensive changes occurred during 2015–2017 and 2017–2019. However, if in 2015–2017 the change in the direction of decrease by 2 points was demonstrated by the costs of housing, water, electricity, gas and other fuels, in 2017–2019 the largest its change was in the direction of growth – by 2.5 points. The analysis gives grounds to argue about the deterioration of living standards of the population of Ukraine.

Keywords: efficiency, social efficiency, economic efficiency, GDP, wages, final consumption expenditure.

Постановка проблеми. Вивченню різних сторін економічної ефективності присвячені праці як українських, так і закордонних науковців. Така зацікавленість пояснюється тим, що досягнення кращого результату при менших витратах є метою як окремого підприємства, так і економіки у цілому. Адже в економічному контексті під ефективністю розуміють зіставлення результатів господарської діяльності з витраченими для їх одержання ресурсами. Проте, яким чином виміряти економічну та соціальну ефективність на макrorівні, є недостатньо висвітленим у науковій літературі питанням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Намагаючись зрозуміти сутність ефективності, слід розпочати з її тлумачення в економічному словнику. Він надає декілька варіантів визначення даного поняття, серед яких наступні: перш за усе, це співвідношення між результатами виробничо-господарської діяльності самостійного суб'єкта і використаними для одержання цих результатів матеріальними, трудовими і фінансовими ресурсами (затратами), по-друге, максимізація результату при мінімальних витратах в економіці та менеджменті. Окрім того, це і здатність обрати правильну мету (ціль), на якій зосередити енергію організації [1, с. 89].

Саме економічна ефективність є підсумковою характеристикою функціонування національної економіки, являючи собою інтегральний показник ефективності на різних рівнях економічної системи. У свою чергу, основним критерієм соціально-економічної ефективності вважають міру задоволення кінцевих потреб суспільства, передусім тих, що пов'язані з розвитком людської особи. І саме та економічна система, яка краще забезпечує задоволення матеріальних, соціальних та духовних потреб людей, гарантуючи високий рівень і якість їх життя, буде більш ефективною у цьому розумінні [2]. Кожна країна прагне досягти вищих показників якості життя, формуючи свій імідж на світовій арені.

Програмою розвитку ООН на щорічній основі публікується звіт про розвиток людини, у якому міститься Індекс людського розвитку (ІЛР) 189 країн. У 2020 році Україна посіла

серед них 74 місце, опинившись після Росії (52 місце), Білорусі (53), Туреччини (54), Грузії (61). У поділі на чотири категорії країн за рівнем індексу вона відноситься до країн із середнім рівнем ІЛР. У порівнянні України з країною-лідером за ІЛР – Норвегією – найзначніша різниця (у 5 разів) виявилася у такій складовій індексу як валовий національний дохід на одну особу [3; 4].

Окремі науковці доводять, що причиною того, що протягом декількох десятиліть Україні не вдалося побудувати ефективну економіку, є непідійомні розміри української держави (уряду). Так, у 2020 році приблизно половину ВВП України – 46% – складав економічний розмір держави, під яким розуміють частку ВВП, що збирається державою у вигляді податків, витрачається державою на себе і розподіляється так, як вирішує уряд. Тоді як оптимальним для України вважають відсоток у розмірі 15-19%, тобто у три рази менший [5].

Вивчаючи ефективність, обов'язково слід згадати поняття ефекту. Так, в економічному словнику зустрічаємо визначення ефекту діяльності – тенденції людей виконувати роботу краще, щоб, виконавши її, відчувати себе корисним і важливим [1, с. 88]. Економічний ефект є корисним результатом економічної діяльності, зиском від неї. У свою чергу, співвідношення одержаного ефекту та усієї суми витрат являє собою економічну ефективність [6].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Більшість вищенаведених праць науковців зосереджена на вивченні економічної і соціальної ефективності підприємств, інтегрованих систем, а також діяльності у цілому. Проте відчувається брак досліджень, присвячених ефективності на макроекономічному рівні.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Основним завданням даної статті є вивчення аспектів соціально-економічної ефективності на рівні країни та використання показників СНР з цією метою.

Виклад основного матеріалу дослідження. Прагнення покращити матеріальний і культурний рівень життя свої громадян є метою кожної цивілізованої країни. Підґрунтям цього

повинні виступати високі темпи її економічного зростання, передумовою якого, у свою чергу, є досягнення високої ефективності.

На думку окремих науковців, має місце ефект мультиплікатора, коли у результаті покращання життя людей і підвищення їх доходів збільшуються купівельні фонди населення та відбувається розвиток внутрішнього споживчого ринку, таким чином стимулюється виробництво і пропозиція споживчих товарів (послуг), покращуються фінансові можливості економічних агентів для подальшого нарощування виробничих потужностей та інтеграції. Таким чином, висока соціальна ефективність виробничо-торговельних систем слугує інструментом так званого ринкового саморегулювання [7, с. 67].

Отже, підвищення економічної ефективності створює передумови для зростання соціальної ефективності. Остання, у свою чергу, призводить до покращення рівня життя населення країни.

Постає питання, яким чином можна виміряти соціальну ефективність з метою її поглибленого вивчення. Якщо мова йде про макрорівень, важко переоцінити роль системи національних рахунків як сукупності показників послідовного і взаємопов'язаного опису найважливіших процесів і явищ економіки. Перш за все, маються на увазі валовий внутрішній продукт (ВВП), валовий регіональний продукт (ВРП), валова додана вартість (ВДВ), випуск, проміжне споживання (ПС), оплата праці найманих працівників (ОП), валовий прибуток (ВП), змішаний дохід (ЗД), кінцеві споживчі витрати (КСВ), валове нагромадження основного капіталу (ВНОК).

Для вивчення соціальної ефективності (ЕСОЦ) використовують наступні показники:

$$E_{\text{соц}} = \frac{\text{ОП}}{\text{ВВП}};$$

$$E_{\text{соц}} = \frac{\text{ВП}}{\text{ВВП}};$$

$$E_{\text{соц}} = \frac{\text{ОП}}{\text{ВП}};$$

$$E_{\text{соц}} = \frac{\text{КСВ}}{\text{ВВП}} \text{ та ін. [8, с. 146].}$$

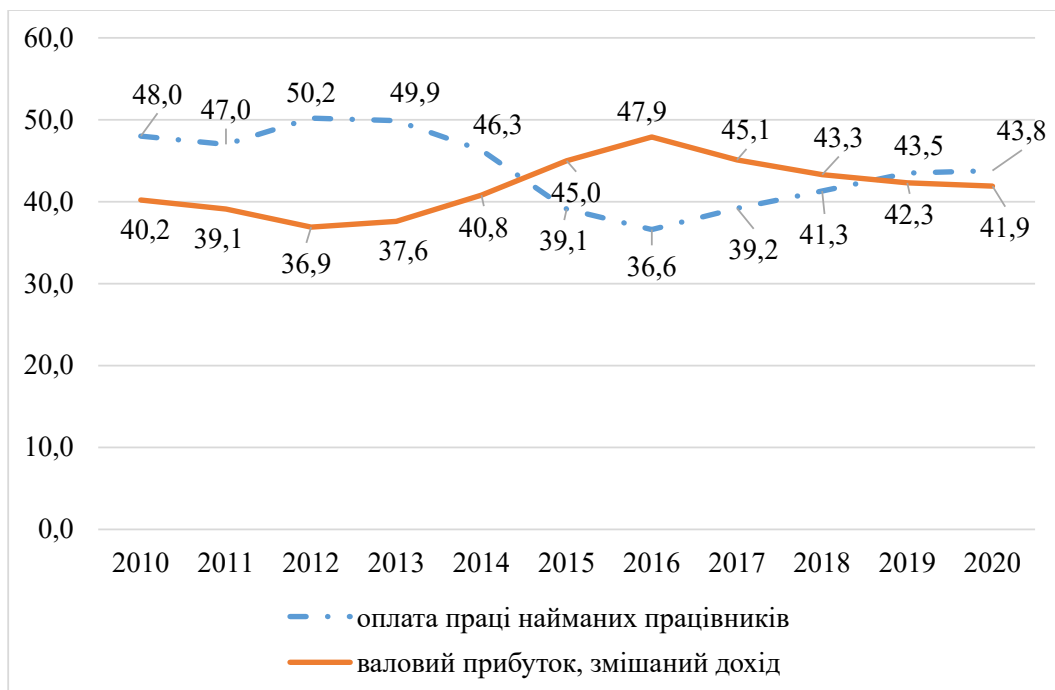
Визначаючи ВВП на стадії виробництва, слід від випуску у ринкових цінах відняти проміжне споживання у цінах покупців або додати валові додані вартості видів економічної діяльності та податки на продукти за виключенням субсидій на продукти. До оплати праці

найманих працівників відноситься винагорода у грошовій та натуральній формі (оцінена у грошовому вираженні), яку власник або уповноважений ним орган виплачує працівникам за роботу, виконану у звітному періоді резидентним підприємством, незалежно від того, чи є дані працівники резидентами чи нерезидентами. Оплату праці обчислюють на підставі нарахованих сум, вона містить фактичні та умовні внески на соціальне страхування. Показником, що характеризує перевищення доходів над витратами, які підприємства мають у результаті виробництва, є валовий прибуток. У свою чергу, склавши витрати домашніх господарств на власне кінцеве споживання, витрати державних закладів для задоволення індивідуальних та колективних потреб суспільства, а також витрати на індивідуальне кінцеве споживання некомерційних організацій, що обслуговують домашні господарства, одержимо кінцеве споживання товарів і послуг [9].

На рис. 1 наведено динаміку питомої ваги оплати праці та валового прибутку у складі ВВП. Щодо першої, то вона протягом 2010–2020 рр. коливалася у межах від 36,6% (2016 р.) до 50,2% (2010 р.). У свою чергу, частка валового прибутку/змішаного доходу протягом цього періоду найнижчою була у 2012 р. (36,9%), найвищою – у 2016 р. (47,9%).

Як видно з рисунку 1, 2013–2016 рр. виявилися роками кризових явищ в економіці України, які поглибилися через втрату країною частини своєї території внаслідок агресії Росії. Саме у зазначений час питома вага оплати праці найманих працівників зменшилася на 13,3 п. п., після чого відновила зростання. Частка валового прибутку/змішаного доходу навпаки у 2016 році порівняно з 2013 роком збільшилася на 10,3 п. п., зменшуючись подалі. Порівнюючи значення 13,3 із значенням 10,3 можемо зробити припущення щодо значнішої чутливості частки оплати праці у складі ВВП до кризових явищ в економіці України.

Аналізуючи співвідношення оплати праці найманих працівників і валового прибутку/змішаного доходу, можна зазначити, що якщо протягом 2010–2014 рр. та 2019–2020 рр. оплата праці перевищувала суму валового прибутку, то у 2015–2018 рр. ситуація змінилася на протилежну (рис. 2). У 2012 році на 1 грн валового прибутку/змішаного доходу припадала 1,36 грн оплати праці найманих працівників. Протилежним виявився 2016 рік. Так, на 1 грн оплати праці тоді припадала 1,31 грн валового прибутку.

Рис. 1. Динаміка питомої ваги оплати праці і валового прибутку / змішаного доходу у ВВП за 2010–2020 рр., %

Джерело: побудовано автором за [10, с. 13; 11, с. 19]

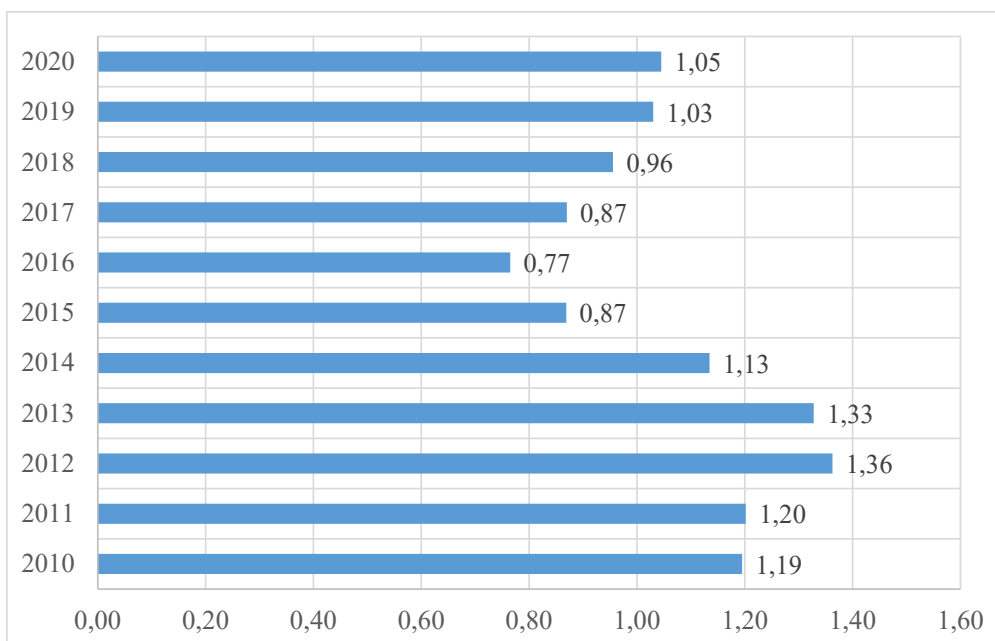
Розглядаючи ефективність як співвідношення ефекту та витрат ($E_{\text{соц}} = \frac{\text{КСВ}}{\text{ВВП}}$), можемо дійти висновку про наявність прямопропорційної функціональної залежності між результатом (у даному випадку КСВ) і двома факторами:

- а) інтенсивним (соціальна ефективність);
- б) екстенсивним (ВВП).

Тоді:

$$\Delta \text{КСВ}_E = (E_{\text{соц}_1} - E_{\text{соц}_0}) \cdot \text{ВВП}_1;$$

$$\Delta \text{КСВ}_{\text{ВВП}} = (\text{ВВП}_1 - \text{ВВП}_0) \cdot E_{\text{соц}_0}.$$

Рис. 2. Динаміка співвідношення оплати праці найманих працівників і валового прибутку/змішаного доходу в Україні за 2010–2020 рр.

Джерело: побудовано автором за [10, с. 13; 11, с. 19]

Таблиця 1

Значення факторів впливу на результат (млн грн)

Роки	ΔКСВЕ	ΔКСВВП	ΔКСВ
2013–2015	- 117930	- 392670	- 510600
2015–2017	111553,2	98988,8	210542
2017–2019	132637,8	148430,2	281068

Джерело: розраховано автором за [10, с. 17]

Для нівелювання цінового фактору впливу використаємо дані у постійних цінах 2016 року.

Отже, у 2015 р. порівняно з 2013 р. кінцеві споживчі витрати зменшилися, тоді як у 2017 р. проти 2015 р., а також у 2019 р. у порівнянні з 2017 р. зміна була протилежною, у бік зростання. Внесок кожного фактору – інтенсивного та екстенсивного – демонструє у відсотках рис. 3.

Як бачимо, за 2013–2015 рр. найбільшим виявився вплив екстенсивного фактора – ВВП, склавши більше $\frac{3}{4}$ від загальної зміни кінцевих споживчих витрат. Аналізуючи 2015–2017 рр., слід відмітити більший вплив інтенсивного фактора – соціальної ефективності (53%). Ситуація змінилася на протилежну у 2017–2019 рр., коли вплив екстенсивного фактора знову виявився більшим, ніж інтенсивного.

У складі кінцевих споживчих витрат найвагомішою була питома вага витрат домашніх господарств, яка протягом 2013–2019 рр. становила 76-79%, тобто, більше $\frac{3}{4}$.

Розглянемо структуру КСВ домашніх господарств за цілями у вищенаведених роках

та зміни у структурі з плином часу. Безперечними лідерами протягом даного періоду були продукти харчування та безалкогольні напої; житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива; транспорт; одяг і взуття (рис. 4).

Розглядаючи інтенсивність структурних змін у складі кінцевих споживчих витрат домогосподарств за допомогою квадратичного коефіцієнта структурних зрушень, слід відмітити, що найбільш інтенсивні зміни відбулися протягом 2015–2017 рр. та 2017–2019 рр. (0,8 та 0,9 п.п. відповідно). Проте якщо у 2015–2017 рр. зміну у бік зменшення на 2 п. п. продемонстрували витрати на житло, воду, електроенергію, газ та інші види палива, то у 2017–2019 рр. найбільшою виявилася їх зміна у бік зростання – на 2,5 п. п. У свою чергу, частка витрат на продукти харчування та безалкогольні напої знизилася у порівнянні з 2017 р. на 1,8 п. п., склавши у 2019 р. 39,5%. Серед кінцевих споживчих витрат домашніх господарств у цілому по Україні у 2019 році майже 40% – це витрати на продукти харчування і безалкогольні напої, близько 13% – на

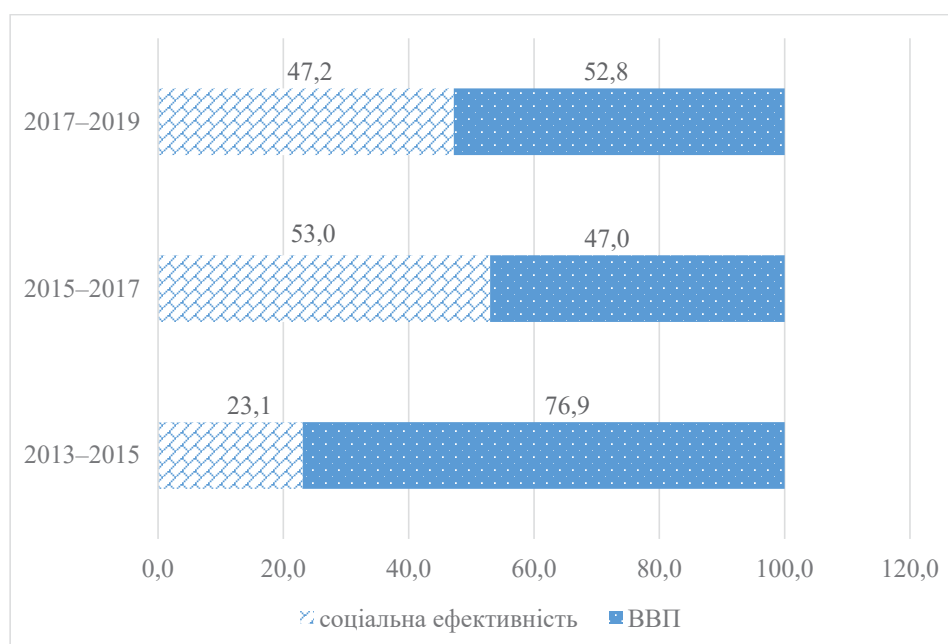

Рис. 3. Вплив екстенсивного та інтенсивного факторів на КСВ (%)

Джерело: побудовано автором за результатами власних розрахунків

Рис. 4. Структура кінцевих споживчих витрат домогосподарств за окремими цілями в Україні у 2013, 2015, 2017, 2019 рр. (%)

Джерело: побудовано автором за [10, с. 22]

житло, воду, електроенергію, газ та інші види палива, 10% – на транспорт і лише 3,8% – на відпочинок і культуру, 1,2% – на освіту. Загальновідомо, що чим країна є більш розвиненою і багатшою, тим менше у структурі своїх витрат населення виділяє на продукти, і, відповідно, у нього є можливість витратити на інші цілі.

Висновки. Кожна цивілізована країна прагне покращити матеріальний і культурний рівень життя свої громадян. Досягнення високої ефективності дає поштовх економічному зростанню на макrorівні, що, у свою чергу, відображається і на соціальній ефективності. Підґрунтям цього повинні виступати високі темпи її економічного зростання, передумовою якого, у свою чергу, є досягнення високої ефективності. Соціальна ефективність призводить до покращення рівня життя населення

країни. В економіці України більш чутливою до кризових явищ виявилася частка оплати праці у складі ВВП. За досліджувані роки найнижчим виявився вплив інтенсивного фактора – соціальної ефективності – у 2013–2015 рр.. Проте 2017–2019 рр. знову продемонстрували збільшення впливу екстенсивного фактору – ВВП. Безперечними лідерами кінцевих споживчих витрат домогосподарств за цілями були продукти харчування та безалкогольні напої та житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива; найменшою часткою відрізнялася освіта. Проведений аналіз дає підстави стверджувати про погіршення рівня життя населення України. У продовження доцільно дослідити систему пріоритетів українців, а також провести міжнародні зіставлення структури кінцевих споживчих витрат домогосподарств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Завадський Й.С., Осовська Т.В., Юшкевич О.О. Економічний словник. Київ : Кондор, 2006.
2. Киреев С.І. Економічна ефективність / І.М. Дзюба, А.І. Жуковський, М.Г. Железняк та ін. (Ред.). *Енциклопедія Сучасної України*. Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2009. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=18769
3. Рейтинг країн за рівнем життя у світі: дані ООН за 2020 рік (н.д.). URL: https://travel.24tv.ua/rejting-krayin-za-rivnem-zhittya-sviti-2020-rotsi-ostanni-novini_n1628610
4. Рейтинг стран мира по индексу человеческого развития (н.д.). URL: <https://gtmarket.ru/ratings/human-development-index>

5. Експерт: ВВП на душу населення в Україні нижчий, ніж був 1989 року (н.д.). URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1950396-ekspert-vvp-na-dushu-naselennya-v-ukrayini-nizhchiy-nizh-buv-1989-roku>
6. Чучук Ю.В. (н.д.). Теоретична сутність понять економічна ефективність та ефективність діяльності. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2765>
7. Міценко Н.Г. Економічне оцінювання соціальної ефективності локальних інтегрованих систем. *Механізм регулювання економіки*. 2012. № 3. С. 66–76.
8. Герасименко С.С., Головка В.А., Нікітіна І.М. Система національних рахунків. Київ : ІВЦ Держкомстату України, 2005. С. 217.
9. Методологічні пояснення Державної служби статистики України (н.д.). URL: <http://www.te.ukrstat.gov.ua/files/NR/NR0.htm>
10. Національні рахунки України за 2019 рік. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/02/Nac_rah_19.pdf
11. Квартальні розрахунки валового внутрішнього продукту України за 2010–2020 рр. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/05/Zb_VVP_kv.pdf

REFERENCES:

1. Zavadskiy, J.S., Osovskaja, T.V., & Jushkevych, O.O. (2006) *Ekonomichnyj slovnyk* [Economic dictionary]. Kyiv: Kondor. (in Ukrainian)
2. Kyrejev, S.I. (2009) *Ekonomichna efektyvnistj* [Economic efficiency] / In I.M. Dzjuba, A.I. Zhukovskij, M.Gh. Zheleznyak et al. (Eds.) *Encyklopedija Suchasnoji Ukrajiny – Encyclopedia of modern Ukraine*. Instytut encyklopedychnykh doslidzhenj NAN Ukrajiny. Retrieved from: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=18769 (in Ukrainian)
3. Rejtyngh krajyn za rivnem zhyttja u sviti: dani OON za 2020 rik [Ranking of countries by living standards in the world: UN data for 2020]. Retrieved from: https://travel.24tv.ua/rejting-krajyn-za-rivnem-zhyttja-sviti-2020-rotsi-os-tanni-novini_n1628610
4. Rejtyngh stran myra po yndeksu chelovecheskogho rozvytja [Rating of world countries by human development index]. Retrieved from: <https://gtmarket.ru/ratings/human-development-index>
5. Експерт: ВВП на душу населення в Україні нижчий, ніж був 1989 року [Expert: Ukraine's GDP per capita is lower than in 1989]. Retrieved from: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1950396-ekspert-vvp-na-dushu-naselennya-v-ukrayini-nizhchiy-nizh-buv-1989-roku>
6. Chuchuk, Ju. V. (n.d.) *Teoretychna sutnistj ponjatj ekonomichna efektyvnistj ta efektyvnistj dijalnosti* [Theoretical essence of the concepts economic efficiency and efficiency of activity]. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2765>
7. Micenko, N.Gh. (2012) *Ekonomichne ocinjuvannja socialnoji efektyvnosti lokalnykh integrovanykh system* [Economic evaluation of the effectiveness of local integrated systems]. *Mekhanizm rehuljuvannja ekonomiky – Mechanism for regulating the economy*, 3, 66–76. (in Ukrainian)
8. Gherasymenko, S.S., Gholovko, V.A., & Nikitina, I.M. (2005) *Systema nacionalnykh rakhunkiv* [System of national accounts]. Kyiv: IPC Derzhkomstatu Ukrajiny, p. 217. (in Ukrainian)
9. *Metodologichni pojasnennja Derzhavnoji sluzhby statystyky Ukrajiny* [Methodological explanations of the State Statistics Service of Ukraine]. Retrieved from: <http://www.te.ukrstat.gov.ua/files/NR/NR0.htm>
10. *Nacionaljni rakhunky Ukrajiny za 2019 rik* [National accounts of Ukraine for 2019] (2021). Retrieved from: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/02/Nac_rah_19.pdf (in Ukrainian)
11. *Kvartaljni rozrakhunky valovogho vnutrishnjogho produktu Ukrajiny za 2010–2020 rr.* [Quarterly calculation of the gross domestic product of Ukraine for 2010–2020] (2021). Retrieved from: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/05/Zb_VVP_kv.pdf (in Ukrainian)